

TIM SEVERIN

VIKING
Kraljev čovek

Prevela
Branislava Radević Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Tim Severin

VIKING

Copyright © Tim Severin 2005

Maps designed by Raymond Turvey

Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje, LAGUNA

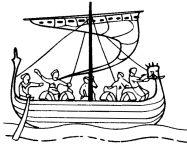
Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

VIKING

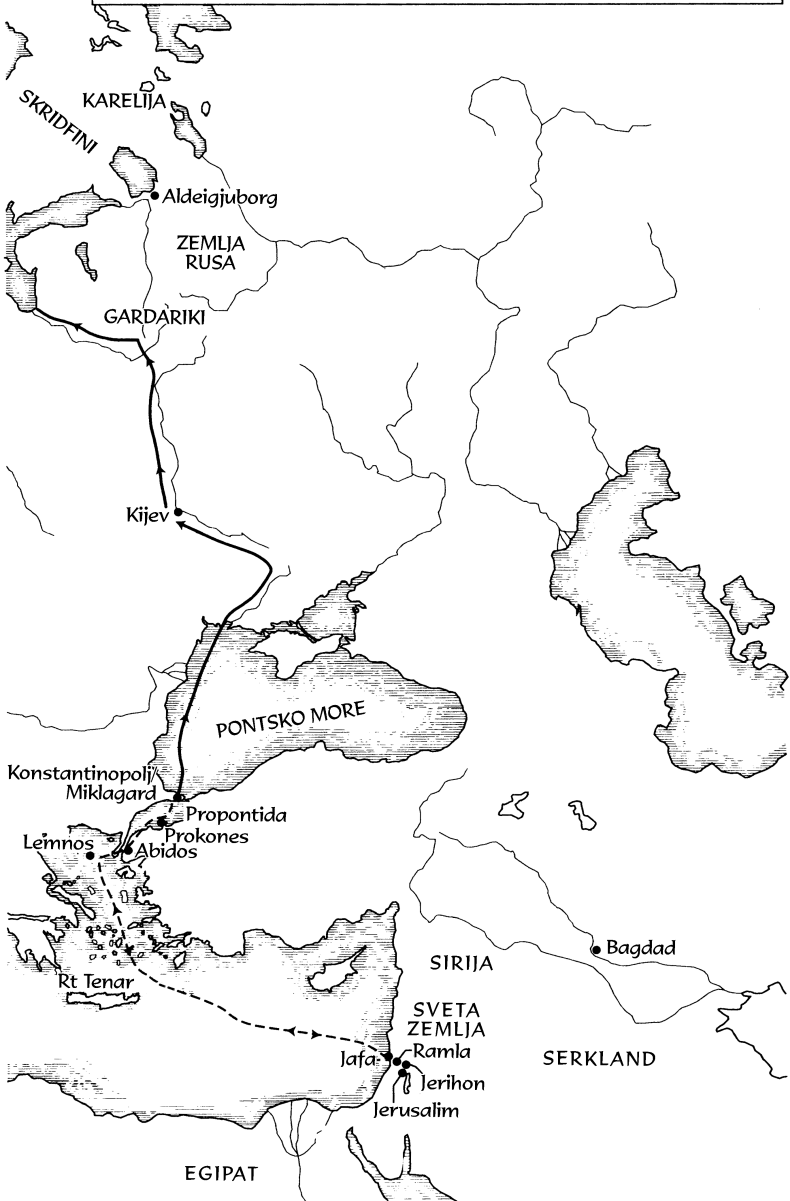
Kraljev čovek

Torgilsova putovanja

----- Konstantinopolj – Sveta zemlja – Konstantinopolj

————— Konstantinopolj – Severne zemlje

Torgilsova putovanja

- Norveška – Škotska
- Norveška – dvor vojvode Vilijama
- Normandija – Haraldova poslednja bitka

Mome svetom i blagoslovenom gospodaru opatu Geraldusu. Ponizno poštujući vašu želju šaljem vam ovo, poslednji svežanj spisa s povešću o lažnom kaluđeru Tangbrandu. Koban bejaše dan kad prvi put nađoh ove stranice u našoj biblioteci! Molim za oproštaj što ga pročitah svojim grešnim očima, na šta me navedoše mašta i ljubopitljivost.

Nađoh ovde da je lažni svedok, vešto preplićući bajku, nameravao da prevari lakoverne. Ova guja u našim nedrima otvoreno iznosi opake tvrdnje protiv naše braće u Hristu i bestidno priznaje razbojništvo i skrnavljenje blagoslovenih relikvija. Čak i kad je boravio među raskolnicima na Istoku, nije mogao da obuzda svoj zmijski jezik.

Ništa me ne žalosti više od saznanja da je ovaj lažni kaluđer putovao u Svetu zemlju, išao na hodočašće koje je najveća želja ubogih i nedostojnih poput mene. Pa ipak, ukaljao je svedočenje laičkom sumnjom, te stoga nastoji da potkopa veru svih onih što čekaju Drugi dolazak. Kao što kaže Sveto pismo: za rđavog čoveka i nevernika istina postane laž.

Njegove pokvarene bljuvotine su tim neprijatnije što se dotiču visokih državnih stvari. Dovodi se u pitanje i sam uspon

na tron Engleske, te njegove reči nadležni za takve prestupe zacelo moraju osuditi kao izdajničke.

Da više o ovome ne govorim, već da ostavim Pravednom Sudiji da nagradi verne za njihov trud.

Ima li kraja obmanama i lažima ovoga samozvanca? Molim se za njegovo spasenje u strahu od Boga jer: zar nije rečeno da čak ni vrabac ne može pasti u zamku bez Njegovog providenja i da se sve može dobro završiti kad je takva Božja volja?

Etelred

Crkvenjak i bibliotekar

Napisano meseca januara leta Gospodnjeg hiljadu sedamdeset i drugog

JEDAN

CAR SE PRETVARAO DA JE KIT. Zagnjurio je glavu pod vodu pa izronio na površinu i pljuckao male tanke mlazove vode po bazenu u dvorskom kupatilu. Gledao sam ga krajičkom oka ne mogavši da se opredelim šta da osećam – prezir ili samilost. Najzad, on je starac. Budući stariji od sedamdeset godina, razumljivo je da uživa u dodiru tople vode na izabranoj koži i u osećanju da nema težine. Unesrećen je bolešću nadimanja, od koje mu telo postane toliko podnadulo a udovi tako oteknu da mu je hodanje veoma bolno. Pre samo nedelju dana video sam ga kako se vraća u palatu do te mere iznemogao posle jedne od onih beskrajnih ceremonija da se srušio na ruke pratioca čim su se za njim zatvorile velike bronzane dveri. Danas je praznik koji hrišćani zovu Veliki petak, tako da će posle podne biti održana još jedna carska svečanost koja će trajati satima. Zaključio sam da car zaslužuje trenutke opuštanja, premda bi ovo oponašanje kita možda iznenadilo njegove podanike, pošto ga većina smatra Božjim izaslanikom na zemlji.

Pomerio sam tešku sekiru na ramenu. Na mestu gde je počivala drška ostala je vlažna mrlja na skerletnoj tunici. Ispod ivice gvozdеног šlema s ukrašenim zlatnim umetkom curile su mi graške znoja, a zbog vrućine u prostoriji s bazenom bio sam pospan. Mučio sam se da ostanem budan i na oprezu. Kao pripadniku heterije, carskih dvorskih trupa, dužnost mi je bila da štitim život vasilevsа Romana III, vladara Vizantije i jednakog među apostolima. S još pet stotina pripadnika njegove lične garde, dvorskih Varjaga, zakleo sam se da ću čuvati cara od njegovih neprijatelja, a on nas je za to izdašno plaćao. U nas je imao više poverenja nego u svoje sunarodnike i bio je u pravu.

Na suprotnom kraju bazena okupila se grupa carevih dvorana, njih pet-šest. Obzirno su stajali na izvesnom rastojanju od gospodara, ne samo da bi mu pružili privatnost već i stoga što je usled poodmakle bolesti bio veoma razdražljiv. Vasilevs je postao zloglasno naprasit. I najmanja pogrešna reč ili pokret mogli su ga dovesti u stanje mahnitog besa. Za tri godine koliko sam služio u palati, viđao sam ga kako se menja od nepristrasnog i velikodušnog u osionog i opakog čoveka. Ljudi što behu navikli da primaju bogate darove kao priznanja za zasluge i znak carske darežljivosti i dobrote sad su zanemarivani ili oštro kritikovani. Na sreću, vasilevs nije tako tretirao ličnu gardu, a mi smo mu i dalje bili potpuno lojalni. Nismo uzimali učešća u neprestanim zaverama i spletkama dvorana, u borbi raznih struja za prevlast. Obični pripadnici garde čak nisu ni govorili njihov jezik. Nadređeni oficiri su nam bili grčki patriciji, ali obični vojnici su regrutovani u severnjačkim zemljama pa smo međusobno i dalje govorili severnjački. Dvorski službenik sa zvanjem „veliki tumač heterije“ trebalo je da prevodi gardistima, ali

taj položaj je bio samo formalan, samo još jedna zvučna titula na dvoru opčinjenom prvenstvom i ceremonijalima.

„Gardisto!“ Uzvik me je prenuo iz misli. Jedan čovek iz grupe dvorana pozivao me je rukom da priđem. Prepoznao sam čuvara carske mastionice. Uprkos toj pompeznjoj tituli, ovaj položaj je bio stvarno značajan. Zvanično, čuvar je nudio caru bočicu s purpurnim mastilom kad god je vasilevs morao da potpiše neki službeni dokument. U stvarnosti je pak imao ulogu sekretara careve lične kancelarije. Taj položaj mu je dozvoljavao direktan pristup njegovom carskom veličanstvu, što je bila povlastica uskraćena čak i najvišim ministrima, koji su morali zvanično da zakažu prijem pre nego što ih izvedu pred vasilevsa.

Čuvar je ponovo mahnuo rukom. Pogledao sam u vasilevsa. Roman se i dalje valjao i pljuckao vodu u bazenu, zatvorenih očiju, srećan i zadovoljan u svom toplom vodenom svetu. Bazen su nedavno prepravili da bude dublji u sredini, pa ipak je još bio dovoljno plitak da odraslom muškarcu glava bude iznad površine kad stoji u njemu uspravno. Činilo se da nema nikakve opasnosti. Pošao sam dugačkim korakom ka čuvaru mastionice, koji mi je pružio pergament. Zapazio sam carski potpis purpurnim mastilom kad mi je pokretom pokazao da odnesem dokument u susednu odaju, malu kancelariju u kojoj su čekali beležnici.

Nije bilo neobično da gardista posluži kao lakej. Dvorski službenici su bili do te mere zaokupljeni sopstvenim dostojanstvom da im je bilo ispod časti da izvršavaju najjednostavnije zadatke kao što su otvaranje vrata i prenošenje svitaka. Zato sam uzeo pergament, još jednom brzo pogledao preko ramena i pošao ka vratima. Vasilevs je i dalje blaženo uživao u plivanju.

* * *

U SUSEDNOJ PROSTORIJI sam zatekao Orfanotropa kako čeka. Jovan Orfanotrop je bio najmoćniji čovek u carstvu izuzev samog vasilevsa. Zahvaljujući spoju sirovog intelekta i molećive prepredenosti, Jovan se uspeo kroz razne stepene carske hijerarhije i postao prvi ministar po svemu osim po zvanju. Svi su se plašili tog mršavog muškarca ispijenog lica s duboko utonulim očima ispod zapanjujuće crnih obrva. Bio je i ćosav, evnuh.

Stao sam mirno pred njega, ali nisam salutirao. Gardista salutira samo vasilevsu i članovima najuže carske porodice, a Jovan Orfanotrop sasvim sigurno nije rođen u purpuru. Njegova porodica je poticala iz Pafalagonije na obali Crnog mora, a šuškalo se da su se najpre bavili menjanjem novca kad su stigli u Konstantinopolj. Neki su pričali da su čak bili krivotvoritelji.

Kad sam uručio pergament, Orfanotrop ga prelete pogledom pa mi polako reče, izgovarajući svaku reč preterano brižno: „Ondesi ovo logotetu finansija.“

Ostao sam na mestu i odgovorio na grčkom: „Izvinjavam se, vaša ekselencijo. Na dužnosti sam. Ne mogu da ostavim njegovo carsko veličanstvo.“

Orfanotrop podiže obrvu. „Vidi, vidi, gardista koji govori grčki“, promrmlja. „Palata konačno postaje civilizovana.“

„Možda bi neko mogao da pozove dekana“, predložio sam. „Njihova je dužnost da prenose poruke.“ Uvideo sam da sam pogrešio.

„Da, a ti treba da vršiš svoju dužnost“, jetko je odvratio Orfanotrop.

Bez daljeg zadržavanja okretah se na peti i pođoh nazad u carsko kupatilo. Još dok sam ulazio u odaju visoke tavanice s

kupolom i zidova ukrašenih mozaicima sa slikama delfina i talasa, odmah sam znao da je nešto pošlo naopako. Vasilevs je još bio u vodi, ali sad je ležao na leđima i slabašno mahao rukama. Samo ga je debljina sprečavala da potone. Pratioci koji su prethodno bili u prostoriji sad se nigde nisu mogli videti. Ispustio sam sekiru na mramorni pod, skinuo šlem i bacio ga pa potrčao ka bazenu. „Uzbuna! Uzbuna!“, urlao sam trčeći. „Straža ovamo!“ U nekoliko koraka dospeo sam na ivicu bazena i, onako obučen, uskočio i zaplivaov što sam brže mogao prema vasilevsu. U sebi sam zahvaljivao svome bogu Odinu što nas severnjake još kao decu uče da plivamo.

Kad sam stigao do njega, činilo se da vasilevs nije svestan mog prisustva. Jedva se mrdao, a glava mu je povremeno tonula pod vodu. Jednom rukom sam ga uhvatio ispod brade i spustio noge na dno bazena pa sam ga povukao ka ivici, pazeći da mu glavu držim na svom ramenu, iznad vode. Bio je mlitav u mojim rukama, a uz bradu sam osećao njegovu glavu, ćelavu izuzev nekoliko usamljenih vlasi.

„Straža! Ovamo!“, ponovo sam dreknuo. Zatim sam povi-kao na grčkom: „Dovedite lekara!“

Ovoga puta su na moje pozive odgovorili. Nekoliko njih – pisari, posluga, dvorani – dotrčaše u prostoriju i načičkaše se na rubu bazena. Neko je kleknuo da uhvati vasilevsa ispod pazuha pa ga izvukao iz vode. Ali spasavanje je bilo nespretno i sporo. Vasilevs je ležao na mermernoj ivici bazena i sad je više nego ikad ličio na kita, ovog puta na onog što, izvučen na plažu, umire. Popeo sam se i izašao iz vode pa odgurnuo dvorane.

„Pomozite mi da ga podignem“, rekoh.

„Tora mu, šta se dešava?“, začuh neki glas.

Konačno je stigao dekurion, niži zapovednik moje straže. Tako se namrgodio na dvorane da ovi odmah uzmaškoše.

Nas dvojica smo podigli carevo mlitavo telo i poneli ga ka mermernoj klupi. Jedan kupatilski sluga imao je dovoljno pameti da se doseti da preko nje prostre peškire pre nego što smo spustili starca, koji se nemoćno mrdao. Dekurion se obazre oko sebe i strgnu ogrtač od svilenog brokata s ramena jednog dvoranina pa njime prekri nagog cara.

„Pustite me da prođem, molim.“ Bio je to jedan od dvorskih lekara. Onizak, trbušast muškarac je zdepastim prstima podigao careve kapke. Videlo se da je usplahiren. Povukao je ruke kao da se opekao. Verovatno se plašio da će vasilevs preminuti dok ga dodiruje. Ali caru oči ostadoše otvorene i on polako pomeri glavu da pogleda oko sebe.

U tome času među dvoranima nastade komešanje pa se ljudi u krugu razmakoše da propuste jednu ženu. Bila je to Zoja, carica. Mora da su je pozvali iz ginekeja, ženskih odaja palate. Sad sam je prvi put video izbliza i zadržalo me je njeno držanje. Uprkos godinama, držala se veoma dostojanstveno. Morala je imati bar pedeset godina i verovatno nikad nije bila lepotica, ali lice joj je zadržalo finu strukturu kostiju koja je odavala aristokratsko poreklo. Bila je carska kći i carska unuka, što je svojim nadmenim ponašanjem i potvrđivala.

Zoja prođe kroz gomilu i pristupi suprugu na dužinu ispružene ruke od mermera na kom je ležao. Na licu joj ne beše osećanja dok je gledala u cara, koji je, pepeljasto bled, jedva disao. Za trenutak ga je samo gledala. Onda se bez reči okrenula i izašla iz prostorije.

Dvorani su izbegavali da se međusobno gledaju. Svi su, pa i ja, znali da između cara i njegove žene nema ljubavi. Prethodni vasilevs Konstantin zahtevao je da se njih dvoje venčaju. Zoja je bila Konstantinova kći miljenica i on joj je na kraju vladavine tražio prikladnog muža u redovima konstantinopoljskog plemićkog staleža. I otac i kći su želeli

da osiguraju porodično nasleđe iako je Zoja već bila prošla životni dob za rađanje dece. To nije sprečilo nju i Romana da, kad su stupili na presto, pokušaju da zasnuju svoju dinastiju. Roman je uzimao ogromne količine afrodizijaka – zbog čega je, pričalo se, izgubio kosu – dok se njegova postarija supruga izlagala činima za plodnost i savetovala se s nadrilekarima i šarlatanima, koji su joj predlagali sve čudnije i sve grotesknije načine da zatrudni. Kad su im svi napori ostali bez uspeha, par je zapao u međusobnu netrpeljivost. Roman je uzeo ljubavnicu, a Zoja je, osujećena i kivna, isterana u ginekej.

Ali to nije bilo sve. I Zoja je sebi pribavila ljubavnika, pre nepune dve godine. Nekoliko pripadnika garde naišlo je na njih kako polno opšte, ali su se pravili da ništa nisu videli. Bili su obzirni, ne iz poštovanja prema carici – ona je radila šta hoće – nego zato što joj je ljubavnik bio mlađi brat Jovana Orfanotropa. Tu su se mešale visoka politika, ambicija i požuda, te je bilo bolje držati se podalje.

„Odstupi!“ naredi dekurion.

On je zauzeo mesto na udaljenosti dužine koplja od vasilovsve ćelave glave, a ja sam automatski stao caru uz noge i zauzeo stav mirno. Sekira mi je još ležala tamo negde na mramornom podu, ali sam nosio bodež za pojasom pa spustih ruku na njegovu dršku. Doktor se nervozno šetkao tamo-amo kršeći ruke od brige. Roman iznenada duboko jeknu. Sasvim malo je podigao glavu s jastuka od savijenog peškira i napravio jedva primetan pokret rukom. Kao da zove nekog da mu priđe bliže. Pošto nisu znali kome daje znak, niko se nije usudio da se mrdne. Njegovo carsko veličanstvo je još budilo strahopoštovanje kod posmatrača. Car je polako prelazio pogledom po licima dvorana koji su ga gledali. Činilo se da pokušava nešto da kaže, nešto da zamoli. Grlo mu se pokretalo, ali iz njega ne izađe nikakav zvuk. Onda mu se oči

sklopiše i glava mu pade i okrete se u stranu. Teško je disao pa poče plitko dahtati. Disanje iznenada zastade, donja vilica mu pade i usta se otvoriše. Napolje poteče gusta tamnomrka materija; još je dvaput prodahtao gušeći se, pa izdahnuo.

Stajao sam ukočeno, u stavu mirno. Začuše se zvuci stopala u trku, graja, pa iz daljine dopreše kukanje i plač kako su se vesti o carevoj smrti širile među osobljem palate. Nisam na to obraćao pažnju. Sve dok ne bude krunisan novi vasilevs, dužnost garde je da štiti telo mrtvoga cara.

„Torgilse, izgledaš kao neka seoska budala u toj mokroj uniformi. Idi u stražarnicu i raportiraj oficiru na dužnosti.“

To mi je naloženo na severnjačkom jeziku i ja prepoznadoh glas Halfdana, moga četovođe. Snažni veteran Halfdan je služio u carevoj gardi već blizu deset godina. Dosad je trebalo da bude u penziji, pošto je od plate uštedeo pravo malo bogatstvo, ali on je voleo život gardista i presekao je veze sa svojom porodicom u Danskoj, te nije imao kuda da ode.

„Reci mu da je oko njegovog carskog veličanstva sve pod kontrolom. Mogao bi mu predložiti i da zavede policijski čas u palati.“

Povukao sam se, zastajući da pokupim šlem i bojnu sekuru, koje je neko obzirno podigao s poda i naslonio uza zid. Putanja do stražarnice vodila je kroz lavirint prolaza, odaja za prijem i dvorišta. Roman III je mogao umreti u bilo kojoj svojoj palati – sve su imale bazene – ali je izabrao da izdahne baš u najvećoj i najsloženijoj – u Velikoj palati. Podignutu blizu vrha Konstantinopoljskog poluostrva, Veliku palatu su njeni carski stanovnici toliko puta obnavljali i proširivali da se pretvorila u zbunjujuću zbrku odaja i predsoblja. Svaki privremeni posednik purpurnog trona bio je do te mere opčinjen podizanjem velelepni građevina da se to graničilo s ludilom. Svaki vasilevs želeo je da ovekoveči svoju vladavinu